

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Miettinen, E-M. & Rämö, S. (2020) Suuntana ekososiaalinen sivistys ammattikorkeakoulussa. TAMK-konferenssi – TAMK Conference 2020. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja, Erillisjulkaisuja, s. 77 - 85.

URL: <https://www.tamk.fi/documents/10181/60405/TAMK-konferenssi-2020.pdf>

9. Suuntana ekososiaalinen sivistys ammattikorkeakoulussa

Eeva-Mari Miettinen, sosiaalialan lehtori YTM, Hyvinvointi- ja terveysteknologia, Tampereen ammattikorkeakoulu

Sirkku Rämö, sosionomiopiskelija, Hyvinvointi- ja terveysteknologia, Tampereen ammattikorkeakoulu

Avainsanat: ekososiaalinen sivistys, transformatiivinen oppiminen, ammattikorkeakoulu

Elämme aikaa, jolloin ihminen kohtaa monia elin- ja toimintaympäristön muutoksia, jotka luovat koulutukselle ja tulevaisuuden työntekijöille osaamis- ja uudistumispaineita kiihtyvään tahtiin. Nyt valmistuvat opiskelijat voivat olla työelämässä vielä 2060-luvulla, jolloin maailma ja yhteiskunnat voivat olla hyvinkin erilaisia kuin nykyään. Ilmastonmuutoksen torjuminen, ja toisaalta siihen sopeutuminen ovat sosiaalialalla, niin kuin koko yhteiskunnassamme keskeinen tulevaisuudessa ratkaistava haaste.

Elinikäisessä oppimisessa ja kasvussa tulisi olla päämääränä ihminen, joka huolehtii itsensä, ja oman kulttuurinsa lisäksi toisista ja yhteisen planeettamme kokonaisuudesta (Salonen 2012). Ammattikorkeakouluilla on Suomessa merkittävä mahdollisuus olla yhdessä työelämän kanssa osa tarvittavia ratkaisuja ja muutoksia kohti ekososiaalisesti kestävämpää yhteiskuntaa. Ammattikorkeakoulun tulee tuottaa työelämän, yhteiskunnan ja maailman ymmärtämisen lisäksi kykyä ja halua asioiden muuttamiseen paremmiksi (Heikkinen & Kukkonen 2019, 272). Heikkinen & Kukkonen (2019) esittelevät laajan näkemyksen ammattikorke-

koulusta, mikä selkeyttää ammattikorkeakoulun roolia sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäjänä, ekososiaalisen sivistyksen tuottajana ja ekokriisien ennaltaehkäisijänä sen sijaan, että vain etsittäisiin ratkaisuja alueellisiin ja paikallisiin tarpeisiin. Myös Kohti osaamisen aikaa-raportissa (Sitra 2019, 4) tuodaan esiin sivistyksen ja ihmisenä kasvamisen näkökulma työelämätarpeisiin vastaamisen rinnalle.

Elinikäisen oppimisen edistämisen lisäksi ammattikorkeakoulun tehtäviin kuuluu harjoittaa muun muassa opetusta palvelevaa, sekä työelämää ja aluekehitystä edistävää kehittämistoimintaa (Ammattikorkeakoululaki 932/2014, 4§). Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiossa 2030 tuodaan esiin sivistys, eettisyys, yhteiskuntavastuu ja globaali vastuu (OKM 2017). Globaali vastuu on mainittu myös TAMK:n uudistuvan strategian toiminnallisissa arvoissa.

Artikkelissamme tarkastellaan ja kuvataan Tampereen ammattikorkeakoulun sosionomikoulutuksen sisällä viime vuosina rakentuneen opiskelijoiden, lehtoreiden ja alumnien yhteisen oppimis- ja kehittämisryhmä ”Keke-kerhon” toimintaa erityisesti ekososiaalisen sivistyksen ja transformatiivisen oppimisen käsitteiden ja päämäärien kautta. Matkatessamme ammattikorkeakoulutoimijoina kohti ekososiaalista sivistystä, olemme kiinnittyneet Heikkisen & Kukkoson (2019) kuvaamaan laajaan näkemykseen ammattikorkeakoulusta, joka luo maaston suunnistuksellemme.

Ekososiaalinen oppimis- ja kehittämisryhmä Keke-kerho TAMKin sosionomikoulutuksessa

Jotta kykenemme vastaamaan niihin haasteisiin, joita muuttuva maailma tuo tullessaan, meidän tulee ajatella uudelleen sosiaalialan ja sen koulutuksen roolia. Tähän ajattelutavan uudelleen suuntaamiseen on tarttunut lehtorien, opiskelijoiden ja alumnien yhteinen oppimis- ja kehittämisryhmä, joka on käynnistynyt 2017 alkaen vaihteittain opinnäytetöiden, teemapäivien ja kurssitoteutusten myötä. Toiminta on muodostunut Keke-kerhoksi, joka kokoontuu säännöllisen epäsäännöllisesti kahviloissa, puutarhoissa ja kellareissa.

Kehittämistoiminnan yhtenä lähtökohtana on ollut parantaa sosionomikoulutuksen ja tulevien sosionomien valmiuksia vastata niin globaaleihin kuin paikallisiin ekologisiin ja yhteiskunnallisiin haasteisiin. Samalla kerhon toiminnan sisällä tunnustellaan ammattikorkeakoulun toiminnan kautta avautuvia yhteiskunnallisesti vaikuttavia toimintamahdollisuuksia pyrkien kantamaan yhteiskunnallista ja ekologista vastuuta.

Kerhon toiminnassa niin opiskelijat, lehtorit, kuin työelämän edustajatkin asettuvat yhteiseen oppimisprosessiin dialogisuuden kautta. Yhteistyö kerhon jäsenten välillä on ollut hierarkioita murtavaa ja innostavaa, tähdäten yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Toiminta on mahdollistanut opiskelijoille aktiivisen roolin koulutusohjelman kehittämisessä ja lisännyt opiskelumotivaatiota. Prosessi on kannustanut aktiivisuuteen ja edistänyt myös koko sosionomiopiskelijakunnan tietoisuutta ekososiaalisen teemoista. Lehtorit ovat kokeneet tasavertaisen yhteistyön nykyisten ja entisten opiskelijoiden kanssa luontevaksi tavaksi toimia ja kohdata ihmisinä tärkeiksi kokemiensa teemojen äärellä.

Kehittämistoiminnan tavoitteena oli aluksi innovoida keinoja TAMK:n sosionomikoulutuksen opetussuunnitelman ja kurssitoetusten ekososiaalisen näkökulman vahvistamiseksi. Keskeinen tekijä yhteistyön tiivistymisessä oli osallistuminen ilmastonmuutosaiheiseen NSU:n Ad Hoc Symposiumiin 2019. Kerhon toiminta on avointa ja tavoitteet jäsentyvät yhteisen toiminnan kautta, uusien ajatusten johtaessa yhä uusiin tavoitteisiin.

Heikkinen & Kukkonen (2019, 271) tuovat esiin, että tarkasteltaessa ammattikorkeakoulua ekososiaalisen sivistyksen näkökulmasta, ei riitä, että sitoudutaan olemassa oleviin arvo- ja normijärjestelmiin tai mukaudutaan sosiaalisen ympäristön tarjoamiin rooliodotuksiin ja asemiin. Keke-kerhon toiminnan puitteissa on varsinkin nimetyt roolit ”lehtori, alumni, opiskelija” saaneet väistyä, ja keskiöön on noussut jaettuun asiantuntijuuteen perustuva oppiminen.

Keke-kerho transformatiivisen oppimisen ja ekososiaalisen sivistyksen alustana

Ekososiaalinen sivistys voidaan nähdä laaja-alaisesti hyvinvointia käsittelevänä viitekehyksenä, jossa ekologisia ja sosiaalisia tekijöitä tarkastellaan yhdessä. Tähän kuuluu vahvasti arvokkaan elämän mahdollisuuksien puolustaminen ja ihmisoikeuksien luovuttamattomuus. Ekososiaalisen sivistyksen arvoiksi on tunnistettavissa vastuullisuus, kohtuullisuus ja ihmistenvälisyys. Sen mukainen arvohierarkia asettaa elämän edellytysten turvaamisen ensisijaiseksi, nyt sekä tulevaisuudessa. Yhteisöjen, yhteiskuntien ja toimivan talouden olemassaolo on mahdotonta ilman toimivaa ekologista perustaa. (Salonen & Bardy 2015, 6–10.)

Keke-kerhon toiminnassa ekososiaalinen sivistys on osallistujien henkilökohtainen päämäärä oppimiselle. Samalla tavoitellaan tietotaitoa ja keinoja, joilla voi luoda mahdollisuuksia ekososiaalisen ajattelun kehittymiselle ja kehittämiseksi laajemmin sosionomikoulutuksen sisällä, edeten monialaisesti TAMKin tasolle ja kohti yhteiskuntaa. Tällä hetkellä ekososiaalisuus näkyy TAMKin sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmassa eksplisiittisesti kirjoitettuna lähinnä etiikan opintojaksoissa, mutta laajasti tulkittaessa sen kaikuja ja suuntia voi lukea läpi opetussuunnitelman tarkastellessa esimerkiksi ekososiaalisen sivistyksen arvoja. Ekososiaalinen sivistys kietoutuu luontevasti yhteen sosiaalialan arvojen ja etiikan kanssa.

Keskeisiä tekijöitä ekososiaalisessa sivistyksessä ovat kriittinen ajattelu, vastuullisuus, kohtuullisuus, tulevaisuusorientaatio, kyky pohtia koko maailmaan vaikuttavia kysymyksiä systeemisesti, sekä oman ajattelun ja toiminnan jatkuva reflektointi. (Laininen 2018a, 28–30; Salonen 2012.) Salonen (2012) liittyy tähän myös kyvyn tarkastella maailmaa marginaaleissa elävien ihmisten näkökulmasta. Keke-kerhon toiminta on tarjonnut mahdollisuuden, ja haastanut jäseniään edellä mainituissa. Keskeinen osa kerhon toimintaa on ollut tulevaisuustyö, jota on tehty tulevaisuuden muistelun menetelmällä hahmotellen sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmaa ”Ecosocial Curriculum 2030”. Tulevaisuustyökentelyyn yhdistetyllä avoimella dialogisuudella on ollut luontevaa tavoitella ekososiaalisen sivistyksen keskeisiä päämääriä.

Toiminnan ja ajattelun jatkuva reflektointi ja kriittinen ajattelu ovat elimellinen osa kerhon toimintaa. Keke-kerhon toiminnan myötä on osallistujat tunnistaneeet tarpeen kokonaisvaltaiselle

ajattelun muutokselle liittyen ihmisen ja ympäröivän todellisuuden suhteeseen. Ajattelun muutos edellyttää transformatiivista oppimista (Laininen 2018a, 25).

Transformatiivisen oppimisen käsitteen on alun perin kehittänyt sosiologi Jack Mezirow. Sitä voidaan kuvata sellaisena oppimisen prosessina, jonka aikana tapahtuu syvä rakenteellinen muutos oppijan ajatuksissa, tunteissa ja toiminnassa. (Laininen 2018b, 168.) Transformatiivinen oppiminen edellyttää, että kaikki oppimistapahtuman osapuolet, mukaan lukien opettajat, ovat valmiita refleктоimaan kriittisesti omia käsityksiään ja arvojaan (Laininen 2018a, 32). Oppimisen tapa tulee lähelle freireläistä kasvatustajatteluja, jossa tartutaan tosielämän ongelmiin ja pyritään kriittisen reflektion ja dialogisuuden kautta uudistamaan oppijoiden todellisuuskäsityksiä ja yhteiskuntaa (Freire 2005). Lainisen (2018a, 26–28) mukaan ekososiaalista sivistystä tavoiteltaessa reflektio kohdistuu:

1. Oppijan oman maailmankuvan ja yhteiskunnallisen todellisuuden suhteeseen
2. Oppijan maailmankuvan sekä ekososiaalisen sivistyksen arvopohjan suhteeseen
3. Ekososiaalisen arvopohjan ja yhteiskunnallisen todellisuuden väliseen suhteeseen.

Myös Keke-kerhon toiminnassa kriittinen ajattelu ja reflektio on kohdistunut kaikkiin Lainisen (2018a, 26–28) mukaisiin osaluaisiin pohtien oppijoiden oman maailmankuvan, sosionomikoulutuksen nykytilanteen ja ekososiaalisen sivistyksen arvojen

välisiä suhteita. Kerhon tulevaisuustyöskentelyssä luodussa opetussuunnitelmavisiossa on pyritty vielä entisestään lisäämään sionomikoulutuksen toteuttamiseen transformatiivista oppimista tukevia elementtejä. Transformatiivista oppimista koskevissa tutkimuksissa on havaittu, että kriittisen reflektion taitojen kehittäminen vaatii pitkäaikaista ja toistuvaa harjoittelua (Taylor 2008, 11). Opiskelijoita haastetaankin opintojen edetessä yhä syvenevään kriittiseen reflektioon. Opetussuunnitelmavisioon sisällytettiin myös ajatus siitä, että jokaisessa työharjoittelussa oppimisen reflektointia tulisi tehdä ammatillisen osaamisen kompetenssien lisäksi myös ekososiaalisten arvojen suhteen. Esimerkiksi harjoittelujen kautta ammattikorkeakoulu voisi olla myös tukemassa työelämää ekososiaalisessa siirtymässä, ja kehitystyötä tehtäisiin vahvassa työelämäyhteistyössä.

Kohti oppimisen kokonaisvaltaisuutta ja sivistystä

Tutkimustieto tukee oppimisen kokonaisvaltaisuutta, jota voidaan toteuttaa esimerkiksi tunteiden käsittelyn ja taideperustaisen oppimisen kautta (Taylor 2008, 11). Kerhotapaamisissa oppimisen kokonaisvaltaisuutta on tavoiteltu muun muassa viemällä tapaamiset erilaisiin, non-formaaleihin oppimisympäristöihin. Oppimisympäristöt, joina on toiminut muun muassa yksityiset kodit ja puutarhat, ovat tukeneet ammattikorkeakoulun tiloissa toimiessa vallalla olleista rooli-odotuksista irtautumista. Kerhon toiminnassa on myös hyödynnetty luovia ja toiminnallisia menetelmiä esimerkiksi osana tulevaisuustyöskentelyä.

Kerhon jäsenten kokemuksen mukaan kerho on toiminut oivallisena alustana ekososiaalisen sivistyksen tavoittelussa ja transformatiivisen oppimisen mahdollisuuksien avaamisessa. Kerhon

toiminta on merkityksellistä osallistujille, ja se on mahdollistanut syvällisiä, motivoivia oppimiskokemuksia niin opiskelijoille, lehtoreille kuin alumneille. Ryhmätoiminta on mahdollistanut kohtaamista ja ihmisenä kasvua. Jatkuvaa oppimista ja osaamista korostavana aikakautena on keskeistä tarjota työelämässä toimiville sosiaalialan työntekijöille ja lehtoreille mahdollisuus ajatteluun, kasvuun ja sivistymiseen. Yhdessä muiden kanssa maailmaa kriittisesti reflektoiden voidaan luoda hedelmällistä kasvualustaa myös sosiaalisille innovaatioille.

Ammattikorkeakoulun ja työelämän yhteinen maasto on ollut antoisaa toimintaympäristöä ekososiaalisen ajattelun kehittämiseksi. Kerho on toiminut kartoittajina, ja kompassin kärjen kohteena on ollut ekososiaalinen sivistys. Keke-kerhon toimintaa voisi mallintaa ammattikorkeakoulun ja työelämän yhteiskehittämisen muotona, mikä kuitenkin edellyttää laajaa näkemystä ammattikorkeakoulusta ja sen tavoitteista. Tällaisen toiminnan kautta voidaan tavoitella myös yhteiskunnallista vaikuttavuutta, kun toiminnassa yhdistyy ekososiaalinen sivistys, globaali vastuu ja työelämän uudistaminen. Sterling (2010, 25) esittää, että ekososiaalisen sivistyksen ja transformatiivisen oppimisen viitekehyksessä avautuu halua ja kykyä toimia kestävän tulevaisuuden puolesta, ja voi mahdollistua yhteiskunnallisen muutoksen toteutuminen (Laininen 2018a, 29). Kerhomme toiminnassa maasto on ollut vielä helppokulkuista, ja houkutellut syvemmälle ja syvemmälle. Samalla tavoitteet ovat kasvaneet, ja ekososiaalisen sivistyksen kautta tavoitellaan jatkossa yhteiskunnallisempaa vaikuttavuutta. Ekososiaalinen sivistys voi olla vastaus sekä planetaaristen rajojen ylittymiseen, että ihmisten väliseen eriarvoistumiseen (Salonen & Bardy 2015, 10).

Lähteet:

Ammattikorkeakoululaki 923/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932>

Freire, P. 2005. Sorrettujen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Laininen, E. 2018a. Transformatiivinen oppiminen ekososiaalisen sivistymisen mahdollistajana. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 20 (5), 16–38. Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö. Luettu 2.1.2020. <https://akakk.fi/wp-content/uploads/AIKAK-5.2018-DIGI.6.2.19.pdf>

Laininen, E. 2018b. Transforming Our Worldview Towards a Sustainable Future. In *Sustainability, Human Well-Being, and the Future of Education*. Cook, J. (ed.) Palgrave Macmillan. Luettu 2.1.2020. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-78580-6>

Heikkinen, H. & Kukkonen, H. 2019. Ammattikorkeakoulu toisin ajateltuna: Osaaminen, sivistys ja tiedon intressit. *Aikuiskasvatus*, 39(4), 262–275. Luettu 9.1.2020. <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/88096>.

OKM 2017. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030. Luettu 9.1.2020. <https://minedu.fi/korkeakoulutuksen-ja-tutkimuksen-visio-2030>

Salonen, A.O. 2012. Ekososiaalinen sivistys – mitä se on? Luettu 9.1.2020. <https://artosalonen.com/ekososiaalinen-sivistys-mita-se-on/>

Salonen A.O. & Bardy M. 2015. Ekososiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuuteen. *Aikuiskasvatus* 35(1), 1–15. https://www.researchgate.net/publication/280614131_Ekososiaalinen_sivistys_herattaa_luottamusta_tulevaisuuteen

Sitra 2019. Kohti osaamisen aikaa. 30 yhteiskunnallisen toimijan yhteinen tahtotila elinikäisestä oppimisesta. Sitran selvityksiä 146. Luettu 9.1.2020. <https://media.sitra.fi/2019/02/06165242/kohti-osaamisen-aikaa.pdf>

Taylor, E.W. 2008. Transformative Learning Theory. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 119, 5–15. <https://onlinelibrary-wiley-com.libproxy.tuni.fi/doi/epdf/10.1002/ace.301>